

TRAKYA VEJETASYONUNA GENEL BAKIŞ VE İĞNEADA SUBASAR (LONGOS) ORMANLARI¹⁾

Prof. Dr. Faik YALTIRIK²⁾

Dr. Asuman EFE³⁾

Kı s a Ö z e t

Makalede öncelikle Türkiye'nin Trakya kesiminin vejetasyonu, özellikle ormanları ele alınmış ve bu konuda inceleme yapmış olan yerli ve yabancı bilim adamları belirtilmiştir. Ayrıca İğneada subasar (longos) ormanları ve bu ormanların odunsu tür kompozisyonu ile toprak florası hakkında bilgi verilmiştir.

TRAKYA VEJETASYONU

Subasar ormanların tanıtımına geçmeden önce, Türkiye Trakya'sının vejetasyonu, özellikle ormanları hakkında özet bir bilgi sunmayı yararlı görmekteyiz:

Türkiye Trakya'sının coğrafi konumu ve topoğrafyasının bir sonucu olarak vejetasyonunun (ormanların) dağılımında birinci derecede etken olan yıllık yağış miktarı 450 mm.'den-1550 mm.'ye kadar büyük değişiklik gösterir. Bölgenin en yağışlı yerleri kuzeydoğudaki Istranca (Yıldız) Dağları (en yüksek noktası Mahya Tepe (1035 m.) - 1400 mm.'den fazla yağışlı); ile güneybatıkadi Ganos (Işık) Dağlarıdır. İstanbul'un kuzeyindeki Belgrad Ormanı denizden yüksek olmamasına (110 m.) rağmen, yıllık ortalama yağış oldukça yüksektir (1069 mm.). Ganos Dağları'nda da yıllık yağışın 1000 mm.'nin üstünde olduğu saptanmıştır. Dağların, Trakya'nın iç kısımlarına bakan, kurak yamaçlarında yağış 550 mm. ve altına düşmektedir. Yağış yönünden üçüncü farklı bölge, kuzeydoğu ve güneyden dağ ve tepelerle deniz etkisinden uzaklaşmış Edime-Lüleburgaz, Çor-

1) Bu makale 28-29 Nisan 1988 tarihlerinde Edirne'de yapılan, Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nce düzenlenen Trakya Florası Sempozyumu'na bildiri olarak sunulmuştur.

2) İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, Orman Botaniği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Büyükdere-İstanbul.

3) İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, Orman Botaniği Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, Büyükdere-İstanbul

lu, Alpullu ve Kırklareli'nin güneyini kapsayan, Türkiye Trakya'sının orta kesimleridir. Bu geniş alanlarda yıllık ortalama yağış miktarı 450-600 mm. arasında değişir. Güneybatıda, tipik Akdeniz-Mediterran iklim koşullarının hüküm sürdüğü Gelibolu Yarımadası'nda yaz kuraklığı oldukça belirgindir. Yağışlar temel alındığında, Trakya'nın Istanca, Ganos ve Belgrad Ormanı gibi yörelerinde nemli iklim; iç kesimlerde kurak kara iklimi ve güneybatı kesiminde (Gelibolu Yarımadası'nda) ise Akdeniz-Akdeniz iklimi görülür.

Önemli üç flora bölgesine ait bitkilerin bir araya geldiği, birleşme noktası olan Türkiye Trakya'sı birçok yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Aznavour (1902, 1903), Bornmüller (1900), Stojanov (1914), Urumov (1914), Turrill (1924), Matfeld (1929), Hermann (1932), Reching (1938), Baytop, T. (1948), Eraslan (1954), Kayacık (1955), Baytop, A. (1958, 1960, 1971) ve (1968-1973), Yaltirik (1966 ve 1982), Webb (1966), Demiriz (1963), Dönmez (1968), Zohary (1973), Kantarcı (1976), Uluocak (1978), Aksoy, C. (1980), Şanlı (1982), Eliçin (1983).

Türkiye Trakya'sının vejetasyonu aşağıdaki 6 kategoride sınıflandırılabilir:

1. *Fagus orientalis-Quercus hartwissiana-Rhododendron ponticum* ile belirginleşen Istanca'ların yüksek kesimlerinde yer alan Euxine ormanları.

2. *Quercus petraea-Quercus frainetto-Carpinus betulus* ile karakterize olan Istanca'nın yüksek kesimi ile Karadeniz sahili arasında ve Ganos Dağı'nın kuzey ve kuzeydoğu yamaçlarında yer alan ve yapraklarını döken Meşe ormanları.

3. İç Trakya'ya bakan Istanca ardı *Quercus cerris - Q. pubescens - Carpinus orientalis*'in oluşturduğu, kalker anataşı üzerinde oluşan kurak Meşe ormanları.

4. İç Trakya'da entansif bir şekilde ziraat yapıldığından, orijinal klimaks vejetasyon tamamen tahrip olmuştur. Buranın Orta Anadolu stebine benzediği ileri sürülmekte ise de, yapılan araştırmaya ve incelemelerde (Dönmez, 1968; Zohary, 1973) kuzey ve güney dağları ile çevrili olan iç kesimin yıllık yağış miktarının 450-600 mm. arasında olduğu saptanmış ve bu bölgenin step sayılamayacağı sonucu çıkarılmıştır.

5. Gelibolu Yarımadası ve Korudağında en iyi gelişmesini yapan Akdeniz vejetasyonu: Maki alanları ve Çam (*Pinus brutia*) ormanları (çok lokal olarak da *P. nigra* bu ormanlara katılmıştır).

6. Maki elemanlarının zenginleşmiş bozuk Meşe ormanları-Pseudomaki veya "Sibilyak" - Kuzey Marmara, Karadeniz ve İstanbul Boğazı'nın her iki yakasında görülen antropojen orijinli çalı formasyonu.

İstanbul ve Çanakkale Orman Bölge Müdürlüklerinin Orman Amenajman plânlarına göre (1970, 71, 72, 73 plânları), toplam orman sahası 640.000 hektar olup, Trakya'nın tüm sahasının % 36.6'sını kaplar.

Koru ormanları 200.000 ha.'dır, bunun 170.000 hektarı yapraklı ormanlardır; 30.000 hektarı ise koniferlerdir (*Pinus brutia*, *P. nigra*, *Juniperus oxycedrus*, *Taxus baccata*).

Bölgede büyük alanları kapsayan baltalık ormanları 440.000 hektardır, yakacak odun elde etmek üzere yıllardan beri işletilmiş olup büyük çoğunluğu düzensiz (verimsiz)dir.

Yukarıda sözü edilen ormanlarda aşağıdaki ağaç ve çalı türlerine rastlanır: *Juniperus oxycedrus*, *J. communis* subsp. *communis*, *Pinus brutia*, *P. nigra*, *Populus tremula*, *P. alba*, *P. x canescens*, *Salix alba*, *S. caprea*, *Alnus glutinosa* subsp. *glutinosa*, *Carpinus betulus*, *C. orientalis*, *Corylus avellana*, *Quercus petraea*, *Q. hartwissiana*, *Q. frainetto*, *Q. robur*, *Q. cerris*, *Q. pubescens*, *Q. infectoria*, *Q. coccifera*, *Fagus orientalis*, *Castanea sativa*, *Ulmus minor* subsp. *minor*, *U. laevis*, *Acer trautvetteri*, *A. campestre*, *A. platanoides*, *A. tataricum*, *Fraxinus ornus* subsp. *ornus*, *F. angustifolia* subsp. *oxycarpa*, *Tilia argentea*, *Sorbus torminalis*, *S. domestica*, *Crataegus monogyna*, *Mespilus germanica*, *Pyracantha coccinea*, *Ligustrum vulgare*, *Phillyrea latifolia*, *Cornus sanguinea* subsp. *australis*, *C. mas*, *Erica arborea*, *E. manipuliiflora*, *Calluna vulgaris*, *Arbutus unedo*, *A. andrachne*, *Rhododendron ponticum*, *Vaccinium arctostaphylos*, *Sambucus nigra*, *Clematis vitalba*, *C. viticella*, *C. flammula*, *Loranthus europaeus*, *Anagyris foetida*, *Anthyllis hermanniae*, *Colutea cilicica*, *Styrax officinalis*, *Paliurus spina-christii*, *Jasminum fruticosum*, *Periploca graeca*, *Lonicera etrusca*, *Cistus salviifolia*, *C. creticus* (*Ilex aquifolium*, *Tilia rubra* subsp. *rubra*, *Cornus sanguinea* Trakya için yeni tesbitlerdir).

Belirtilen ağaç ve çalı türleri, Trakya'da yapılan bir çalışma ile aşağıdaki gruplara ayrılmıştır (Kantarcı, 1976):

1. **Kuzey Trakya Orman Mintikası:** *Juniperus oxycedrus*, *Pinus nigra*, *Quercus frainetto*, *Q. petraea*, *Q. hartwissiana*, *Q. cerris*, *Q. robur*, *Q. infectoria*, *Q. pubescens*, *Fagus orientalis*, *Alnus glutinosa*, *Carpinus betulus*, *C. orientalis*, *Corylus avellana*, *Fraxinus angustifolia*, subsp. *oxycarpa*, *F. ornus*, *Acer campestre*, *Ulmus minor*, *Tilia argentea*, *Pistacia terebinthus*, *Crataegus monogyna*, *Pyrus elaeagrifolia*, *Mespilus germanica*, *Sorbus torminalis*, *S. aucuparia*, *Cornus mas*, *Rhododendron ponticum*, *Erica arborea*, *E. manipuliiflora*, *Arbutus unedo*, *Phillyrea latifolia*, *Paliurus spina-christii*, *Spartium junceum*, *Cistus creticus*.

2. **Çatalca Yarımadası Orman Mintikası:** *Juniperus oxycedrus*, *Quercus petraea*, *Q. pubescens*, *Q. infectoria*, *Q. robur*, *Carpinus orientalis*, *Pyrus elaeagrifolia*, *Crataegus monogyna*, *Arbutus unedo*, *Erica arborea*, *Phillyrea latifolia*, *Cornus mas*, *Paliurus spina-christii*, *Spartium junceum*, *Frangula alnus*.

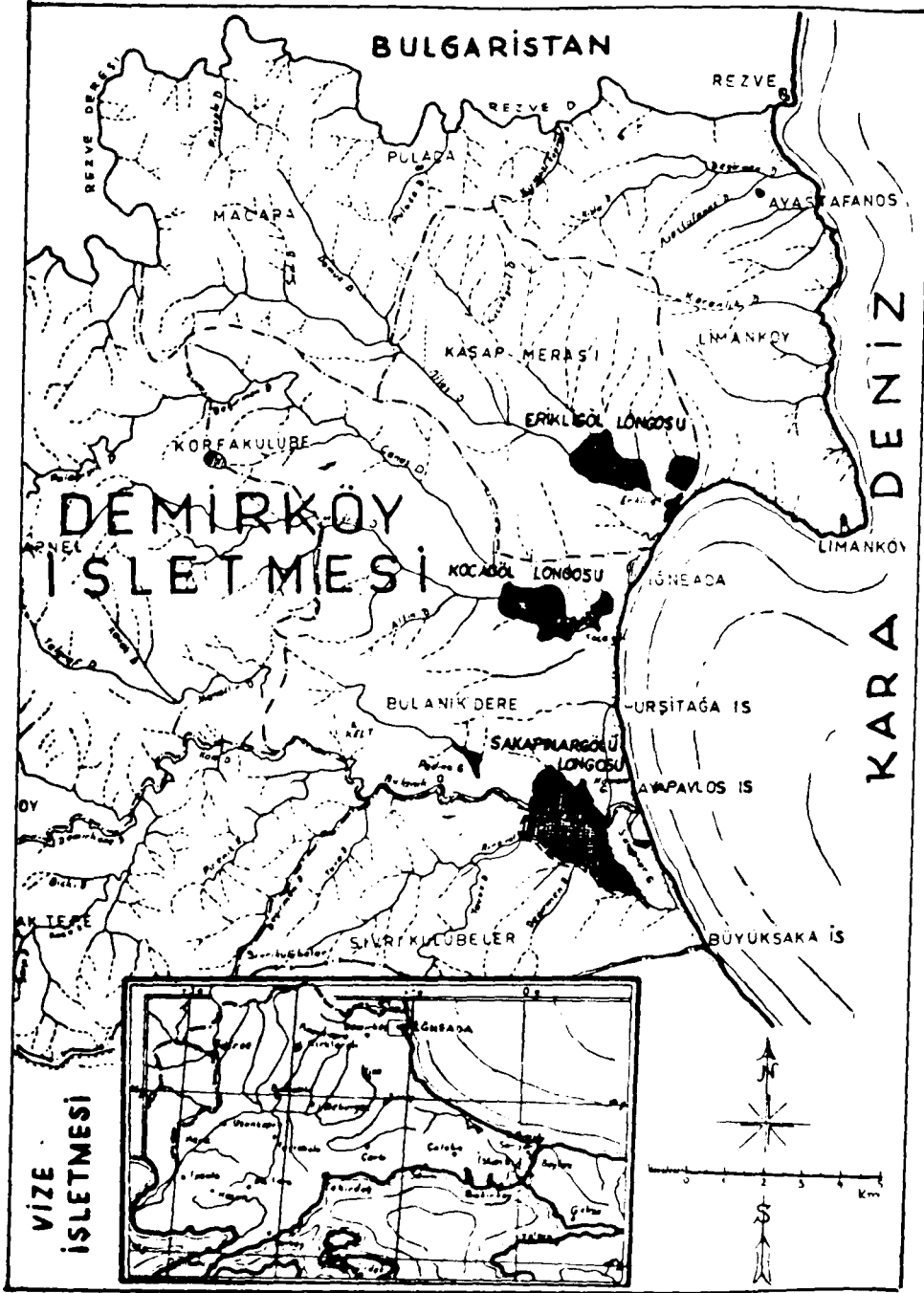
3. **İç Trakya-Meriç Orman Mintikası:** *Juniperus oxycedrus*, *Quercus pubescens*, *Q. frainetto*, *Q. cerris*, *Q. coccifera*, *Q. infectoria*, *Carpinus orientalis*, *Ulmus minor*, *Acer campestre*, *Fraxinus ornus*, *Cornus mas*, *Crataegus monogyna*, *Paliurus spina-christii*, *Pistacia terebinthus*, *Phillyrea latifolia*.

4. **Güney Trakya ve Gelibolu Yarımadası Orman Mintikası:** *Pinus brutia*, *Juniperus oxycedrus*, *Quercus infectoria*, *Q. pubescens*, *Q. coccifera*, *Q. frainetto*, *Q. cerris*, *Q. petraea*, *Q. robur*, *Carpinus orientalis*, *Acer campestre*, *Pistacia terebinthus*, *Cornus mas*, *Cercis siliquastrum*, *Sorbus torminalis*, *Crataegus monogyna*, *Phillyrea latifolia*, *Arbutus andrachne*, *Spartium junceum*, *Paliurus spina-christii*, *Rubus fruticosus*, *Frangula alnus*, *Cistus salviifolius*, *C. creticus*.

TRAKYA'NIN SUBASAR ORMANLARI

Trakya'da İğneada yakınlarında, yaklaşık 900 hektarlık subasar düzlüklerde "Longos" adı verilen ormanlara rastlanır. Bunlar birbirine yakın üç orman parçasıdır; büyüklük sırasına göre Sakapırgölü, Kocagöl ve Erikligöl Longoslarıdır (Harita 1).

Bunlardan ikisi, Sakapırgölü ve Kocagöl Subasar ormanları, İğneada'nın güney ve güneybatı yönünde, kasaba merkezinden 2-5 km. uzaklıkta bulunurlar. Orman sahası olarak Sakapınar-

Harita 1. Trakya'nın Subasar Ormanları

gözü Longosu, açıklıklar dahil 483.8 ha.; Kocagöl Longosu ise 226.4 ha.'dır. Üçüncü orman Erikli-gözü, İgneada'nın kuzey-kuzeydoğusunda, merkezden yaklaşık 2 km. mesafede yer almıştır, alanı 251.1 ha. kadardır.

Karadenize 300-600 m. mesafede bulunan söz konusu ormanlar göl, bataklık ve ince bir şerit halinde uzanan kumul sahaları yoluyla denizle irtibatlıdır.

Longoslann içinden geçip denize ulaşmak isteyen dereler düz ve çukurca sahalarda gayet yavaş akmakta, kış aylarında Karadeniz'den esen sert rüzgârların harekete geçirdiği kumullar dere ağzlarını doldurmakta ve dolayısıyla denizle irtibatları kesilen dereler geriye doğru şişerek ormanlara doğru yayılmakta, ağaç gövdeleri ve çalılar 1 metrenin üstünde su altında kalmaktadırlar. Bu su baskını marttan mayıs ortalarına kadar 2.5-3 ay müddetle, ormanı girilmez hale getirmektedir.

Bu ilginç ormanların odunsu tür kompozisyonu Pamay (1967)'in tesbitlerine ve bolluk oranına göre sırasıyla şunlardır: *Fraxinus angustifolia*, Vahl. subsp. *oxycarpa* (% 61), *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn. subsp. *glutinosa* (% 20), *Ulmus minor* Mill. subsp. *minor*, *Ul. leavis* Pall. (% 14), *Salix alba* L. (% 14). Yukarıdaki ağaç karışımına *Populus alba*, *P. tremula*, *Corylus avellana*, *Acer campestre*, *Carpinus betulus*, *Quercus robur*, *Tilia argentea*, *Cornus mas*, *Juglans regia*, *Sorbus torminalis*, *Crataegus monogyna* tek tek veya küçük gruplar halinde katılırlar.

Subasar ormanlarında ağaç ve çalılardan başka toprak florası olarak tesbiti yapılan (Pamay, 1967) otsu bitkiler şunlardır: *Humulus lupulus*, *Urtica dioica*, *Lathraea squamaria*, *Deutzia bulbifera*, *Physalis alkekengi*, *Circaea lutetiana*, *Bidens tripartita*, *Conium maculatum*, *Symphytum tuberosum*, *Sambucus nigra*, *Clematis excelsa*, *C. vitalba*, *Geum urbanum*, *Xanthium strumarium*, *Polygonatum multiflorum*, *Solanum dulcamara*, *Equisetum arvense*, *Convolvulus arvensis*, *Juncus conglomeratus*.

Subasar ormanları ülkemizde oldukça sınırlı alanlarda kalmıştır. Birçokları ne yazık ki çoktan şekil değiştirmiş, ziraat arazilerine dönüştürülmüşlerdir. Oysa ki Avrupa'da bu tip orman alanlarının özenle korunması için doğa severler yıllardan beri çaba sarfetmektedirler (D. Yon ve G. Tendron, 1980).

Bu makalenin amacı, tüm doğa severlere, özellikle botanikçi ve ormancılara sözünü ettiğimiz subasar ormanlarının, Avrupa'daki benzerleri gibi korunması yönünde çaba sarfetmemiz gerektiğini duyurmaktır.

KAYNAKLAR

- AZNAVOUR, G.V., 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1911 - *Enumerations d'espèces nouvelles pour la flore de Constantinople*. *Magy. Bot. Lapok* 1., p. 192; 2, p. 137; 3, p. 2; 4, p. 136; 5, p. 56; 10, p. 10.
- BAYTOP, A., 1958 - *Soğuksu-Yeşilköy Gezisi*, *Türk Biol. Derg.*, 8, p. 90.
- BAYTOP, A., 1960 - *Halkalı-Florya Gezisi*, *Türk Biol. Derg.*, 10, p. 139.
- BAYTOP, A., 1961 - *Trakya'da Botanik Gezilerimiz*, *Türk Biol. Derg.*, 11, p. 38.
- BAYTOP, A., 1968 - *Quelques notes sur la flore de la Turquie d'Europe*, I. *Istanbul Ecz. Fak. Mec.*, 4:50-54 (1968) II. 4:77-81 (1968); III. 5:143-147 (1969); IV. 8:109-114 (1972); V. 9:85-87 (1973).

BAYTOP, A., 1971 - *Etude systématique des plantes de la Turquie d'Europe et environ d'Istanbul, I (Apocynaceae), Istanbul Ecz. Fak. Mec., 7:11-29 (1971 a); II (Solanaceae), I.c., 7:109-137 (1971 b).*

BAYTOP, T., 1948 - *Liste des plantes médicinales récoltées aux environs du Lac de Terkos, Farmakolog (Istanbul), 19: 333-339.*

BORNMULLER, J., 1900 - *Ein Maiausflug in der "Wald von Belgrad" bei Constantinopel, Mitt. Thuring. Bot. Verein, N.S. 15, p. 29.*

DEMİRİZ, H., 1963 - *Anemone nemorosa'nın Türkiye'deki Yayılışı (Über die Verbreitung von A. nemorosa in Türkei), Türk Biol. Derg., 13, p. 62.*

DÖNMEZ, Y., 1968 - *Trakya'nın Bitki Coğrafyası, I.Ü. Yay. No: 1321, Coğ. Enst. Yay. No: 51, İstanbul.*

ELİÇİN, G., 1983 - *Işık Dağı (Ganos-Tekirdağ)'nın Florası, I.Ü.Yay.No: 3137, Or.Fak.Yay.No:334, İstanbul.*

ERASLAN, I., 1954 - *Trakya ve bilhassa Demirköy muntıkası Meşe ormanlarının amenajman esasları hakkında araştırmalar, Orman Genel Müdürlüğü yayınları, No: 132/13, Ankara.*

HERMANN, F., 1932 - *Pflanzen aus Ost-Thrakien, Izv.Balg. Bot.Druzh. 5, p.132.*

KANTARCI, D., 1976 - *Trakya ormanlarının bölgesel orman yetiştirme muhiti özelliklerine göre doğal ağaç ve çalı türleri ile sınıflandırılması, Matbaa Teknisyenleri Matbaası, İstanbul.*

KAYACIK, H., 1955 - *Belgrad ormanı florası, İst.Üniv.Orman Fak.Derg. 5, p. 77.*

MATTFELD, J., 1929 - *Die Pflanzengeographische Stellung Ost-Thrakiens. Verh. Bot.Vereins Prof.Brandens, 71, p.1.*

PAMAY, B., 1967 - *Demirköy-İğneada Longos ormanlarının Silvikültürel analizi ve verimli hale getirilmesi için alınması gereken silvikültürel tedbirler üzerine araştırmalar, Orman Genel Müdürlüğü yayınları, 451 (43) İstanbul.*

RECHINGER, K.H. (fil.), 1938 - *Enumeratio Florae Constantinopolitane, Feddes Report, Reiheft 98.*

STOJANOV, N., 1914 - *Belezki varhu prolelnata flora na Tekir- Dağ i negovoto Krajbrezie, God.Sof.Univ. (Fiz.-Mat.)8-9, p.19.*

ŞANLI, I., 1982 - *Trakya'nın tersiyer florası üzerinde ksilolojik araştırmalar (Linyit analizleri ile), I.Ü.Orn.Fak.Derg. seri A, cilt 32, sayı 1, p.84-138.*

TURRILL, W.B., 1924 - *On the flora of the Gallipole peninsula, Kew.Bull. 287, 305, 337, 369.*

ULUOCAK, N., 1978 - *Some botanical characteristics and quantitative Analyses of herbaceous forest range vegetation in Kırklareli province, I.Ü. Orman Fak. yayınları, I.Ü.Yayın No: 2407.*

URUMOV, I.K., 1914 - *Po florata Catalda i Bulair (Turska Trakija) Spis.Bag.Akad.Nauk. 9, p.133.*

WEBB, D.A., 1966 - *The flora of Europaean Turkey, Proceedings of the Royal Irish Acad. vol. 65 sc.B1.*

YALTIRIK, F., 1966 - *Belgrad orman vejetasyonunun floristik analizi ve asal meşçere tiplerinin kompozisyonu üzerine araştırmalar, Orman Genel Müdürlüğü yayınları, No: 436(6), İstanbul.*

YALTIRIK, F., ve G.ELİÇİN, 1982 - *Trakya'nın Ağaçları ve Çalıları, I.Ü. Orm. Fak. Derg. Seri A, Cilt 32, Sayı 2, p.33-63.*

YON, D. and G.TENDRON, 1980 - *Alluvial forests in Europe, Europaean Committee for the Conservation of nature and natural resources, 20 Ağustos 1980 tarihli rapor, Strasbourg.*

ZOHARY, M., 1973 - *Geobotanical foundations of the Middle East, Vol.1-II, Stuttgart.*